

ÅRSMØTE I TRØNDELAG BONDELAG 2021

SAK 12 Innspill foran Jordbruksforhandlingene 2021

Forslag til vedtak:

Årsmøtet i Trøndelag Bondelag oversender til Norges Bondelag framlagte innspill foran Jordbruksforhandlingene 2021

Trøndelag Bondelag oversender med dette sitt innspill til Jordbruksforhandlingene 2021.

Innspillet bygger på behandling fra 52 lokallag, fra regionleddene av samvirke- og interesseorganisasjoner og en omfattende gjennomgang fra styret i Trøndelag Bondelag.

1. Innledning og sammendrag

Før inngåelse av en ny Jordbruksavtale ber Norges Bondelag om innspill fra alle våre lokallag og fylkeslag. Dette er en god organisatorisk tradisjon som gir forankring og engasjement i hele organisasjonen og som avspeiler de forventninger våre medlemmer har til neste års inntektsutvikling. I tillegg til våre medlemmers svar på utsendt studiehefte er det riktig å se på trender, og på nasjonale så vel som internasjonale utviklingstrekk.

Bærekraft er et nøkkelbegrep, og med det mener vi at framtidens norske jordbruk skal produseres på en måte som ikke forringer ressursene, som ivaretar levedyktigheten til økosystemene vi alle lever av, og som bidrar til å redusere den globale oppvarmingen. Samtidig må produksjonen være økonomisk bærekraftig helt ut på det enkelte gårdsbruk, og gi grunnlag for at bonden får gode inntektsmuligheter. Få land i verden har et bedre utgangspunkt for bærekraftig produksjon av mat enn Norge, og det har vi et ansvar for å utnytte. Ved å bruke ressursene i hele landet på en god og smart måte, bruke politiske virkemidler og sikre at forbrukerne foretrekker norske produkter, kan vi øke norskandelen i maten vi spiser og føret til dyra.

En jordbruksavtale vil ikke bare være en justering av inntektsgrunnlaget for næringa, den vil også alltid være en liten justering av kurs og retning. Med det ressursgrunnlaget vi har her i landet, klimaet vårt og ikke minst arronderingen som er i Norge, så trenger vi å opprettholde antallet bønder skal vi være i stand til å holde alt jordbruksareal i drift, sikre sjølforsyninga og utnytte beiteressursene der de finnes i inn og utmark. I perioden 2012-2020 fikk vi først landbruksmeldinga (St. 9, 2011–2012) med mål om økt matproduksjon, deretter inntreden av Frp i Landbruksdepartementet med frislipp og økte kvotetak. I dette tiåret greide vi å opprettholde våre inntekter ved å leie mer jord, og kjøpe eller leie mer kvote. Vi har imidlertid blitt færre og større. Vi mener at norsk landbruk, med den geografi og topografi vi har, ikke er bærekraftig i

framtiden hvis det betyr at færre og færre bønder skal produsere samme mengde produkter, ja sågar øke produksjonen.

Tildelingen av Nobels Fredspris til Verdens Matvareprogram (WFP) er et signal til verden om at mangel på mat ikke bare er et humanitært problem, men også et element i uro, krig og konflikter. Samtidig ser vi en global klimamessig utvikling som er negativt for matproduksjonen og i tillegg har vi en pågående pandemi som raskt skaper utfordringer for produksjon av mat.

I dette bilde er det, etter Trøndelag Bondelag sitt syn, nødvendig å styrke det nasjonale landbrukets evne til å produsere størst mulig andel av landets matvarebehov. Det for å sikre egen matvaresikkerhet, men også for å bistå til en bedre fordeling globalt av verdens matvareproduksjon.

Trøndelag Bondelag vil trekke frem fire sentrale forutsetninger for å nå målet om høy matvareberedskap for produkter som tilfredsstiller kravene til kvalitet og produksjonsmetoder som den norske forbruker forventer.

- A. Reduser den reelle inntektsforskjellen mellom landbruket og andre inntektsgrupper.**
  - B. Øke rammen for statlige investeringsmidler**
  - C. Innrette virkemiddelbruken slik at vi opprettholder et spredt landbruk over hele landet.**
  - D. Klimaavtalen mellom landbruket og regjeringen danner grunnlaget for landbrukets egen satsning på reduksjon av klimaavtrykket fra næringen.**
- A) Reduser den reelle inntektsforskjellen mellom landbruket og andre inntektsgrupper.**
- En kronemessig positiv inntektsutvikling som bidrar til å tette gapet mellom landbruket og andre grupper gjennom uttak av målpriser og bruk av budsjettmidler.
  - Begrense muligheter til import av landbruksråvarer til produksjonsindustrien
  - Gi Landbrukssamvirket de nødvendige virkemidler og markedsrett til å gjennomføre en markedsregulering som balanserer produksjon i forhold til etterspørsel.
  - Tilskuddene må innrettes slik at produksjon av norsk fôr blir mer lønnsomt, jfr. vedtak i årsmøtet i Norges Bondelag om å øke andel norskprodusert fôr til 85%.
  - Opprettholde kvoteordningen for melk og innføre et kvotetaket på 550 000 liter for nyetableringer og utvidelser.
  - Styrke forsknings- og utviklingstiltak som bidrar til å øke matproduksjonen i Norge basert på norske ressurser.
  - Iverksette tiltak for å øke forbrukerens bevissthet i å velge norskprodusert mat
- B) Øke rammen for statlige investeringsmidler**

- Øke totalpotten av investeringsvirkemidlene for å møte framtidig klimautfordringer, dyrevelferdstiltak iverksatt av lovendringer og forhindre uønsket høy gjeldsgrad i landbruket.
- Innovasjon Norge må ta større risiko i distriktene og prioritere kapitaltilgangen i disse områdene hvor pantegrunnlaget vil være lavere enn i sentrale områder
- Sikre at investeringsstøtten blir brukt til reinvestere /fornye driftsapparatet uten å måtte øke produksjonen. Dette er spesielt viktig for små og mellomstore bruk for å beholde bruksmangfold, struktur og sysselsetting.
- Gi «Grønn Forskning» økonomiske rammer som sikrer at landbruksinitierte utfordringer over hele landet gis rimelig sjanse til å bli interessant i de større forskningsmiljøene

C) Innrette virkemiddelbruken slik at vi opprettholder et spredt landbruk over hele landet.

- Videreføre og styrke kanaliseringspolitikken
- Det gjeninnføres tak på husdyrtilskudd og arealtilskudd i alle produksjoner med.
- Fraktordninger som dekker den reelle kostnadsforskjellen mellom distrikta
- Styrking av kornøkonomien gjennom økt kornpris, og satsning på små og mellomstore bruk gjennom differensiert arealtilskudd.
- Tydelig distrikts- og strukturprofil på arealtilskudd med mål om å sikre drift over hele landet
- Styrke økonomien i grovfôrproduksjonene gjennom økt beitetilskudd og sterkere differensiering av arealtilskudd

D) Klimaavtalen mellom landbruket og regjeringen danner grunnlaget for landbrukets egen satsning på reduksjon av klimaavtrykket fra næringen.

- Klimasatsingen må være bærekraftig og ikke komme på bekostning av satsinga på små- og mellomstore bruk som vil svekke distriktslandbruket.
- Det er behov for statlig finansiering ut over jordbruksoppgjøret for å nå målsetningene i landbrukets klimaplan.
- Det er behov for en forsterket kanaliseringsspolitikk som er tilpasset klimaendringene og derav endrede geografiske vekstsoner.

2. Inntekt/Inntektsutvikling

Trøndelag Bondelag registrer at BFJ i juni la fram en prognose for inntektsutviklinga 2020 med en forventet gjennomsnittlig inntektsvekst på kr. 60.000 pr årsverk. Vi registrer stor forundring fra våre medlemmer over disse talla, og venter med stor spenning på oppdatert tallmaterieell i april. Uansett mener vi at utviklingstalla fra 2015 til 2020 betinger et tydelig løft i årets forhandlinger.

2.1 Ambisjon, finansiering med målpris/tilskudd, forhandlingsmaterialet og avkastning av egenkapital

Trøndelag Bondelag forventer at landbruket som forhandlingspart legger fram et krav som tydeliggjør behovet for en reell inntektsvekst som kronemessig reduserer gapet til andre grupper.

Trøndelag Bondelag ønsker også at landbrukets forhandlingsutvalg skal tydeliggjøre behovet for presisering av resultatbegreper som skaper bedre forståelse og reell inntektsvurdering av arbeidsinnsatsen i landbruket.

2.2 Prioriteringer

- Struktur
  - Norsk landbruk slik vi kjenner det er ved et skjæringspunkt. Uten en tydelig vilje fra myndighetene til å satse på de små og mellomstore er det stor sjanse for at svært mange bruk opphører som selvstendig enheter. Som en konsekvens av strukturrasjonaliseringen de siste årene er grenser nådd på hva som er rasjonell sammenslåing, og det som skjer i framtiden er at de beste arealer driftes videre i større enheter, men mye areal vi bli lagt brakk.
- Geografi
  - Regjeringens holdning til å skape konkurranse i foredlingsleddet er en av de største farene for distriktslandbruket. Uten et sterkt og solidarisk landbrukssamvirke med leverings- og mottakspunkt vil konkurransen til forbrukernære områder gjør det umulig å drive landbruk ute i distrikta.
- Produksjoner
  - Trøndelag Bondelag ser i dag en balansert produksjon godt tilpasset forbruket. Det er etter fylkesbondelaget ikke nødvendig å iverksettes spesielle tiltak for enkeltproduksjoner.
- Tak på tilskudd
  - Jamfør vårt svar på kap.1 prioritert pkt A, og vårt svart ovenfor under kulepunkt Struktur, mener vi det at landbrukets forhandlingsutvalg skal fremme forslag om tak på tilskudd. Viser til konkretiseringer under omtalen om hver produksjon.

3. Kanaliseringspolitikken

Kanaliseringspolitikken har vært, og er fortsatt, en av de viktigste prinsippene i den norske landbruksmodellen. En samordnet, og noen lunde omforent holdning til prinsippene, er en forutsetning for å optimalisere den norske landbruksproduksjonen. Trøndelag Bondelag har ikke forslag til tiltak som endre balansen i gjeldende kanaliseringsspolitikk.

4. Storfekjøtt – Ammeku

Bondelaga i Trøndelag mener det er meget viktig å gi kjøttproduksjon en økonomiutvikling på linje med annen produksjon gjennom bruk av pris og budsjettmidler. For storfekjøtt er det fortsatt rom for produksjonsøkning. Produksjonsøkningen bør i størst mulig grad kanaliseres til typiske grasproduksjonsområder hvor en kan utnytte gode utmarksbeiter.

- 4.1 Ordningen med kvalitetstilskudd for å dekke det innenlandske markedet på storfekjøtt bør videreføres uten vesentlig endring i forholdet mellom klassene.
- 4.2 Investeringsstøtte må prioriteres til grasområder med tilgang til beitearealer Det bør etableres en kvalitetsklasse for å premiere kvalitetsprodukt fra NRF-oksen
- 4.3 Beitetilskuddene økes både på innmark- og særlig på utmarksbeite. Dette er viktig for å styrke produksjonen og arealbruk i distriktene.

- 4.4 Etablere en pyramidemodell på tilskudd til små og mellomstore bruk i ammekuproduksjon
- 4.5 Det må etableres en registreringsordning som kan gi et sikkert grunnlag for beregning av produksjonstilskudd etter gjennomsnittsberegning i året i stedet for bruk av 2 årlige telledatoer.

5. Sau og Lam

Sauenæringa har gjennom flere år slitt med å oppnå en tilfredsstillende økonomi. Dette har til dels en årsak i ubalanse i markedet, og at markedet ikke har hatt stor betalingsvilje for sau/lammekjøtt. Nå oppleves en interesse for fårekjøtt som har gitt markedsbalanse som tilsier mulighet for å styrke økonomien. Det er imidlertid viktig at dette skjer fortrinnsvis gjennom tiltak som ikke trigger produksjonsøkning.

Styrking av beitetilskuddene er vesentlige for å sørge for å nyttiggjøre seg beiteressursene, samtidig som kulturlandskapet holdes i hevd, men framfor alt bør det tilstrebes at det meste av fårekjøttet produseres på utmarksbeite. Dette fordi dette gir den beste kvaliteten på produkta, er den mest miljøvennlige produksjonen og gir beste dyrevelferd.

- 5.1 Utmarksbeitetilskuddet økes med kr. 50,- pr sau
- 5.2 Kvalitetstilskuddet på klasse O+ og høyere, økes til kr 500,- pr. dyr
- 5.3 Ulltilskuddet i dagens ordning må sikre at all ull blir tatt vare på, med begrunnelse i at dette er et bærekraftig råstoff som i mange sammenhenger erstatter miljøskadelige tekstiler.
- 5.4 Trøndelag Bondelag foreslår å sette et tak på antall vinterfora sau det utbetales husdyrtilskudd til.
- 5.5 For utbetaling av husdyrtilskudd kreves det at det i gjennomsnitt for buskapen produseres minimum 25 kg slakt pr. vinterfora dyr, hvor eventuelle tapte lam til rovdyr får en gjennomsnittsberegnet slaktevekt for egen besetning over flere år.
- 5.6 Styrket innfrakttilskudd for slakt er viktig for å sikre kjøttproduksjon i hele landet
- 5.7 Det gis ikke husdyrtilskudd til utgangersau

6 Svin

Svinenæringen har vært gjennom en krevende tid med et marked i ubalanse, og har gjennom kraftfull innsats klart å oppnå markedsbalanse. Svineproduksjon er fortsatt viktig for distriktsjordbruket og må kunne drives i ulik størrelse med utgangspunkt i utnyttelse av ressursgrunnlaget på gården. Dette er også viktig for å opprettholde en desentralisert foredlingsindustri.

Med de tiltak som er gjennomført, og den vilje produsentene har vist til å ta situasjonen på alvor synes det som at næringen framover kan operere i et marked som balanserer, dog med små marginer for mulig svakere avsetning. 70% av husene må bygges om/oppgraderes til dagens krav/forventinger og behov, og det må derfor være mulighet for innovasjonsstøtte også på gris til eksisterende bruk opp til konsesjonsgrensen.

- 6.1 *Målprisen for svinekjøtt økes med kr. 1,50 pr. kilo*
- 6.2 *Det er avgjørende for økonomien i svineproduksjonen at kraftforprisen holdes på dagens nivå gjennom aktiv bruk av avtalemidler*

- 6.3 Svineproduksjon er fortsatt viktig for distriktsjordbruket og må kunne drives i ulik størrelse med utgangspunkt i utnyttelse av ressursgrunnlaget på gården.
- 6.4 For å sikre produksjon i moderne dyrevelferdsmessig gode lokaler bør det vurderes å åpne for bruk av investeringsvirkemidler for fornying av produksjonsapparatet innenfor nåværende produksjonsomfang
- 6.5 Smågrisproduksjon er arbeidsintensiv og kapitalkrevende. Lønnsomheten i mindre besetninger må derfor bedres gjennom styrking av strukturvirkemidler.
- 6.6 For å sikre fortsatt balanse mellom produksjon og forbruk er det viktig å ikke iverksette tiltak som kan virke produksjonsdrivende
- 6.7 Det må jobbes med utvikling og bruk av verktøy som gir oversikt over produksjonen og prognoser om når kjøttet kommer ut på markedet. Krav om deltakelse i husdyrkontroll.
- 6.8 Tilskudd til de første 1400 slaktegrisene må dobles. Dette som et målrettet strukturvirkemiddel som vil kompensere delvis for smådriftsulempene, og som også vil ha betydning ift. distriktshensyn.
- 6.9 Det er viktig å se på produksjon av svinekjøtt både som en kjerneproduksjon på mange gårdsbruk, men også som en viktig tilleggsproduksjon i distriktslandbruket.
- 6.10 Det er viktig å sørge for svineproduksjon over hele landet for å sikre opprettholdelse av en desentralisert slakteristruktur med verdiskapning i distrikta

7 Egg -Kylling

Produksjon av egg og kylling har tradisjonelt vært produksjoner som har utnyttet ledige ressurser på gården, både arealmessig og arbeidskraft. Etter endringer i konsesjonsgrensene i 2014 har denne produksjonen fått en vesentlig betydning for mange brukere. Vi mener det fortsatt bør være rom for disse produksjonene til utnyttelse av gårdens totalressurser. Trøndelag Bondelag er bekymret for frafallet av markedsordninger innenfor disse produksjonene, og mener at disse er nødvendig for å opprettholde produksjonene i distrikta. Blant annet er fraktutjevning et virkemiddel for å sikre landbruksproduksjon over hele landet. Med en prinsipiell inngang på debatten er fraktutjevning et av de mest treffsikre distriktsvirkemidler vi har med tanke på at de utligner rene transportkostnader for foredlingsbedriften.

Vi mener derfor det er riktig å fremme som forslag før årets jordbruksforhandlinger at det avsettes midler til innfrakt av fjørfe. Fjorårets beregninger viste at tiltaket koster ca. 11,14 millioner kroner.

- 7.1 Markedsreguleringsordningen for egg må opprettholdes.
- 7.2 Prisnedskrivning på kraftfor
- 7.3 Det må jobbes for å få innført etableringskontroll på egg gjennom markedsregulator i samarbeid med de andre varemottakere. Dette vil gi rom for tilskudd til alle høner innenfor konsesjonsgrensa.
- 7.4 Tilskudd må utbetales opp til konsesjonsgrensa.
- 7.5 Konsesjonsgrensene for hvitt kjøtt og konsumegg må ikke økes.
- 7.6 Ordningen med frakttilskudd for konsumegg må opprettholdes.
- 7.7 Frakttilskudd på innfrakt av kylling til slakt, må opprettes

8 Ku og Geitemelk

Konkurransesituasjonen for norsk melk og ost er særlig utfordrende. Det skjer en kraftig økning i importen av melkeprodukter. Dette sammen med utfasingene av eksportstøtte i løpet av 2020 skaper utfordringer for norsk melkeproduksjon som må hensyntas også i årets jordbruksforhandlinger.

Melk og produksjon av storfekjøtt er bærebjelken for en vesentlig del av jordbruksproduksjonen i distrikta. Også i Trøndersk landbruk står melk og storfekjøtt for hoveddelen av verdiskapningen i landbruket. Svært mye av jordbruksarealet er knyttet til disse produksjonene og hoveddelen av sysselsettingen skjer innenfor disse produksjonene.

Trøndelag Bondelag applauderer og støtter lokal foredling av landbruksprodukter, og mener dette er en berikelse for norsk matproduksjon. Vi vil imidlertid henstille til at regelverket for lokal foredling av melk blir gjennomgått på nytt med mål om å sikre at dette tjener målet om lokal småskalaproduksjon. Dette for å forhindre at det etableres virksomheter nært markedet som konkurrerer i større omfang med ordinært marked for konsummelk og fløte

Melkeproduksjonen er i all hovedsak en heltidsproduksjon som forutsetter en konkurransedyktig inntekt dersom en over tid skal opprettholde melkas sentrale landbrukspolitiske rolle.

- 8.1 Målprisen må ikke økes ut over konsumprisindeksen
- 8.2 Små og mellomstore bruk må prioriteres. Videreføre og foredle ordningen med tilskudd til små og mellomstore bruk (Pyramideordningen)
- 8.3 For å sikre melkeproduksjon over hele landet er det viktig å sikre nødvendig fornying av driftsapparatet med offentlig deltakelse, uten krav om produksjonsøkning
- 8.4 For å sikre akseptabel inntektsutvikling i melkeproduksjon mener Trøndelag Bondelag at husdyrtilskuddet må økes.
- 8.5 For å ivareta kulturlandskapet og å styrke ressursgrunnlaget må beitetilskuddene økes med kr. 50,- for beitetilskuddet og kr. 30,- for utmarksbeite.
- 8.6 PU-ordningen er avgjørende for å opprettholde melkeproduksjon over hele landet. Det er viktig at en holder fast ved den opprinnelige hensikten med ordningen, og ikke bruker av disse midlene til utlikning av mulige konkurranseskjevheter mellom de forskjellige meieriselskapene.
  - 8.6.1 Det finnes ikke faglig grunn til å fortsette med distribusjonstilskudd til aktørene utenfor Tine-systemet
  - 8.6.2 Det generelle tilskuddet fra 2008 må avvikles fordi målprisfastsettingen er endret
  - 8.6.3 Tillegget på 5 øre til kapitaltilskuddet må avvikles
- 8.7 RÅK -ordningen bør styrkes med det mål om at større andel av ferdigprodukter laget i Norge, produseres på norske råvarer
- 8.8 Det bør settes et kvotetak på 550.000 liter for nyetableringer og utvidelser
- 8.9 Trøndelag Bondelag mener at statens andel av oppkjøp bør økes opp mot 50%

9 Grønnsaker, potet, frukt og bær

Trøndelag Bondelag mener det er grunn til å forvente en positiv utvikling nå det gjelder etterspørsel etter norske grønnsaker, og at det i årene framover vil bli større etterspørsel. Det er imidlertid små marginer mellom en positiv markedsbalanse og ødeleggende overproduksjon. Derfor må tiltak balanseres på en måte som ivaretar disse avveininger.

- 9.1 Målprisen bør kunne økes jfr kostnadsveksten og sikre inntektsmulighet for produsentene
- 9.2 RMP midler må aktivt brukes for blant annet grøfting og jordforbedring
- 9.3 Investeringsvirkemidler til tunell/drivhus som sikrer kvalitet og lengre sesong for norskprodusert vare
- 9.4 Trøndelag Bondelag mener det er viktig å sikre Klonavlssenteret i Overhalla.
- 9.5 Finansiering av sortsutvikling er nødvendig både i potet-,grønnsaker, bær- og fruktproduksjon .
- 9.6 Rådgiving, forskning og forsøksarbeid innen grøntsektoren må styrkes i en produksjon som er spesielt klimautsatt.
- 9.7 Finansiering av avrensordningen bør styrkes
- 9.8 Tilskudd til forsøksringer/NLR og spesielt til grønrådgivning må styrkes.
- 9.9 Investeringsvirkemidlene må styrkes betydelig innen lager/lagerteknologi for å sikre kvalitet på lagrede produkter for å utvide sesongen med norske produkter og redusere svinn.
- 9.10 Det foreslås å etableres et inntektsutjevningfond eller gjennomsnittsberegning av inntekter over 5 år, for å dempe konsekvenser av kriseår og årlige inntektsforskjeller.
- 9.11 Bidra til å forenkle tilgangen til, og å redusere kontrollkostnader ved innreise for arbeidskraft utenfor EU
- 9.12 Det bør settes tak på arealtilskudd, differensiert mellom grønnsaker og potet
- 9.13 Økt arealtilskudd, spesielt på poteter

Trøndelag bondelag sine forslag på investeringsvirkemidler innenfor grøntsektoren:

Det legges også vekt på en styrking av investeringsvirkemidlene i grøntsektoren. I et voksende marked med stadig skjerpede krav til produsent, er det stort behov for nybygg og oppgradering av lager og kjølerom for å ivareta kvaliteten på produktene.

Investeringsvirkemidler til tunell i bær dyrking vil redusere behovet for bruk av sprøytemiddel.

10 Korn og kraftfor

Kornproduksjonen i Midt-Norge dreier seg i all hovedsak om bygg innenfor arealsone 4 og 5.

Kornarealene minker og regionen har en underdekning på havre i forhold til kraftforforbruket, mens rundt 20 % av bygget går til andre distrikter i et normalår.

Midt Norsk matproduksjon basert på lokale ressurser, og det er et mål å få øke kornproduksjonen til å dekke mer av det totale forbruket av korn i regionen.

Klimaendringene har allerede påvirket vekstforholdene for kornproduksjonen og vil kreve omstillinger. Årlig variasjon i været skyldes ikke bare klimaendringer, men året 2020 ble et meget krevende år for landbruket i Midt-Norge og gir en indikasjon på hva som kan vente oss i framtida.

Vi må:

-Stimulere til dyrking av andre arter enn bygg (hvete, havre, erter, eng i vekstskifte, oljevekster, proteinvekster osv)

- Aktiv forskning og utprøving av både produksjonsløsninger og arter for å møte framtidig klimaendringer

-fokusere virkemidler på små og mellomstore produsenter

-styrke økonomien i kornproduksjon

- en økt målpris på forkorn må prisnedskrives for å holde kraftforprisen nede

10.1 Økning av priser på korn:

Trøndelag Bondelag ønsker å stimulere til mer dyrking av hvete og havre gjennom en økning av målprisen. Når det gjelder bygg mener fylkesbondelaget at målpris må minst økes i takt med reel kostnadsøkning for produksjonen.

10.2 Arealtilskudd for sone 4 og 5 bør økes med kr. 100,- pr. da

10.3 Det er viktig at det finnes strukturvirkemidler også i kornproduksjon. Også i kornproduksjon er det store stordriftsfordeler, og inntekt pr. årsverk for små/mellomstore bruk er betydelig lavere enn for de større kornbrukene. Vi foreslår derfor å ha trappetrinn i tillegg til ordinær sats på arealtilskudd for korn etter denne mal:

0-400 da	400-600 da	600- 800 da
Pluss 100 kr pr da	Pluss 60 kr. pr. da	Pluss kr 20 pr da

10.4 Trøndelag Bondelag ber om at det foretas en utredning om:

- Innføring av et vekstskiftetilskudd
- Premiering av driftsmetoder som kan dokumentere effekt på kvalitet, volum og miljø.

10.5 Det opprettes en egen arealklasse for hvete og oljevekster

10.6 Regionalt Miljøprogram (RMP) er et viktig virkemiddel i målet om å oppnå enda bedre effekt av miljøtiltaka i landbruket. Viktig med rammer som kostnadskompenserer for tiltaka, og viktig at regionalt partnerskap fortsatt gis innflytelse.

10.7 Grøftetilskuddet er et av de viktigste klimatiltakene i kornproduksjonen og vi foreslår at det fremmes tiltak for at ordningen styrkes ytterligere.

10.8 Det må i enda sterkere grad prioriteres midler til foredling og verdiprøving av sorter og arter tilpasset trønderske forhold. Dette er også et viktig klimatiltak.

10.9 Det er positivt at det er åpnet for bruk av investeringsvirkemidler også i kornproduksjonen. Ordningen må styrkes ytterligere.

11 Andre produksjoner

Birøkt

Det må etterstrebtes å øke andelen norskprodusert honning betydelig, både for å utvikle næringen og for å styrke naturlig pollinering av vår flora. Ut fra beregninger er forbruket 4 ganger hva vi produserer her i landet. Bondelaga i Trøndelag foreslår derfor å øke produksjonstillegget fra 600 kroner pr. bikube til 650 kroner pr. kube.

Avløsning for ferie for produsenter med flere enn 25 bikuber.

Inn På Tunet

Inn på tunet (IPT) har fått økt betydning for næringsutvikling i landbruket. Dette fordi lokalsamfunnet trenger flere arenaer som gir varierte tilbud til innbyggere med spesielle behov.

Vi ser derfor en voksende interesse blant bønder for å lage og tilby et slikt tjenestetilbud som en del av den samla næringsvirksomheten på gården. Trøndelag Bondelag mener derfor en bør stimulere til en forsterka satsing på Inn på tunet. Det er svært viktig at en gjennom investeringsordningene i landbruket imøtekommer behovene for videre utvikling av IPT.

12 Investeringer

Styrking av investeringsvirkemidlene er nødvendig for fornying av driftsapparatet, og sikre framtidig landbruksproduksjon over hele landet i et forsynings- og matvaresikkerhetsperspektiv.

- 12.1 Investeringvirkemidlene må ikke innrettes på en måte som virker produksjonsdrivende, men ha fokus på sikring av framtidig produksjon, øke selvforsyningsgraden, bedre dyrevelferd og påvirke miljø og klima positivt.
- 12.2 Innenfor husdyrsektoren er det spesielt behov for store investeringer på melkesektoren for å nå målet om løsdrift innen 2034. Likeså vil det bli innført krav om dyrevelferdstiltak før den tid, blant annet i båsfjøs fra 2024, som kan kreve betydelige investeringer på en del bruk. Det må derfor gis investeringsstøtte uten krav om økning av produksjonen.
- 12.3 Det legges også vekt på en styrking av investeringsvirkemidlene i grøntsektoren. I et voksende marked med stadig skjerpede krav til produsent, er det stort behov for nybygg og oppgradering av lager og kjølerom for å ivareta kvaliteten på produktene.
- 12.4 Det må kunne gis investeringsstøtte til fornying av driftsapparatet i svine- og saueproduksjonen der dette er en naturlig driftsform tilpasset areal- og driftsomfanget bruket har før innvesteringene.
- 12.5 Investeringvirkemidler til tunell i bær dyrking vil redusere behovet for bruk av sprøytemiddel.
- 12.6 Det er behov for en betydelig økning i tørkekapasitet for korn i årene framover. Det må derfor være rom for investeringsstøtte både til fellesanlegg og til gårdstørker.

- 12.7** Behovet for arealtilpasset produksjonsapparat krever struktur- og distriktsinnretning også i investeringsvirkemidlene. Det er derfor etter Trøndelag Bondelag sitt syn særdeles viktig å ha regional påvirkning i forvaltning av investeringsvirkemidler.

13. Velferdsordninger

Velferdsordninger som tilskudd til ferie og fritid, sjukeavløsning, landbruksvikarordning og tidligpensjon må videreføres og økes i takt med lønnsutviklingene for alminnelig lønnsinntakere.

- 13.1 Tilskudd til ferie og fritid må økes til kr. 100.000,- pr. år, og tilskudd til avløsning under sykdom må økes til kr. 2100,- pr. dag
- 13.2 Kravet om en ½ G i næringsinntekt erstattes med krav om næringsinntekt uavhengig av størrelse.
- 13.3 Det er viktig at det organiserte systemet for avløsning, både under ferie og fritidsordningen og sykkelønsordningen, blir gitt rammevilkår som opprettholder tilgang til avløsere over hele året.
- 13.4 Landbrukstjenestene har gjennom landbruksvikarordningen ansvar for akutt beredskap ved sykdom og krise. Landbruksvikarordningen dekker i dag 40 % av det totale behovet for beredskapsavløsning gjennom landbrukstjenestene. Denne bør økes til å dekke minimum 50 %, det vil si 300 årsverk.
- 13.5 Det er svært viktig at landbrukets førtidspensjonsordning videreføres. Imidlertid må det en betydelig økning for å kompensere for pris- og kostnadsutvikling siden ordningen ble etablert.
- 13.6 Primært bør samordning av tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. med lønnsinntekter avvikles, slik at lønnsinntekter likestilles med andre næringsinntekter. Sekundært bør de første 16 dagene i en sykdomsperiode være uten noen form for fradrag for andre inntekter.
- 13.7 For å sikre bondens likviditet mener Trøndelag Bondelag at det kan utbetales forskudd på avløsertilskudd etter søknadsrunde 15. oktober.
- 13.8 Det må sikres at utbetaling av sykkelønn fra fylkesmannen kan skje uavhengig av saksbehandling fra NAV
- 13.9 Det er behov for å se på en endring slik at samboer/ektefelle kan lønnes ved sykdom og barsel, og få dette dekt ved tilskudd.
- 13.10 Tidligere var det øremerket 1 million til kursing av avløsere og landbruksvikarer via KIL-midler. Trøndelag Bondelag mener det fortsatt er viktig å øremerke midler til kursing.
- 13.11 Trøndelag Bondelag ber Norges Bondelag initiere en ordning som sikrer bonden sykkelønn ut over 52 uker.

14. Økologisk landbruk

På en rekke økologiske produkter er det i dag underskudd i forhold til hva markedet etterspør, og nye lokale omsetningskanaler gir økt omsetning av økologiske produkter. Det er viktig at norsk landbruk er i stand til å møte denne etterspørselen og bidra til lokal vekst på området. Økologisk

landbruk bør derfor utvikles i takt med markedet for økologiske produkter, slik at produksjonen tilpasses etterspørselen. Likeså gir produksjonen i de økologiske miljøer en positiv effekt i agronomikunnskapen for konvensjonelle brukere.

- Økt prisuttak i markedet er avgjørende for både å dekke merkostnader og å sikre lønnsomheten i økologisk produksjon.
- Virkemidlene må innrettes slik at de stimulerer til best mulig vekstskifte og økt produksjon.
- Det må stilles strenge avlingskrav for økologisk areal.

15. Regionalt miljøprogram

15.1 Miljøvirkemidler (RMP, SMIL, Grøfting m.m)

Disse tilskuddene er en belønning for de som gjør en ekstra innsats i miljøsammenheng.

Trøndelag Bondelag mener det er viktig å videreføre det regionale handlingsrommet og styrke det regionale partnerskapet innenfor tildeling og fastsetting av kriterier for bruken av midler innenfor regionalt miljøprogram. Med endringer i klima er behovet for midler til hydrotekniske tiltak stort. Viktig at det blir gitt tilskudd som bidrar til beiting, som gir god dyrevelferd og utnytting av beiteressursene. Trøndelag Bondelag ønsker at flest mulig skal nyttegjøre seg tilskudd til endra jordarbeiding, da dette er et godt miljøtiltak. Ved å utsette pløyinga til våren, vil man også minske gåsbeitinga på eng, ved at gåsa plukker spillkorn i stedet.

Trøndelag Bondelag støtter forslaget fra Landbruksdirektoratet til ny fordelingsnøkkel på RMP. Det er behov for mer midler til husdyrtett områder, til jordbruksareal i drift og beitedyr.

For å målrette landbrukets innsats på klima og miljø, i tråd med landbrukets klimaplan, NPP og bærekraftstrategi, må RMP ordningen styrkes vesentlig. Alle nye tiltak som tas inn i RMP ordningen må finansieres med nye midler

SMIL ordningen må styrkes. Behovet for hydrotekniske tiltak er stort i Trøndelag. SMIL ordningen er meget målrettet da den har en lokal prioritering. SMIL ordningen og grøftetilskuddet må kunne sees i sammenheng der det er behov.

15.2 Tilskudd til tiltak i beiteområder

Tilskuddet skal bidra til god utnytting av utmarksbeiter, redusere tap av dyr og fremme fellestiltak i beiteområdene. Formålet med ordningen er å bidra til en best mulig utnyttelse av beiteressursene med minst mulig tap gjennom organisert tilsyn og sanking.

Trøndelag Bondelag mener investeringsstøtte til tiltak i beiteområder må økes. Faste tekniske installasjoner som sperregjerder og sankeanlegg må prioriteres, men deler av potten kan fortsatt brukes på elektronisk overvåkingsutstyr. Midler til vedlikehold av sperregjerder er viktig, da det er krevende å sørge for godt vedlikehold med færre og færre beitebrukere. Dette handler om å minske konfliktnivået, der dyr kommer ned på innmark, og det handler om omdømme og viltvelferd.

15.3 Grøftetilskudd

Grøftetilskuddet må få en utløsende effekt. Tilskuddet er for lavt og blir i alt for liten grad omsøkt. Trøndelag Bondelag mener tilskuddsordningen for grøfting av jordbruksareal må innrettes med et grunnbeløp på kr. 3000,- pr da, alternativt en prosentsats, 50% av kostnadsoverslag ved systemgrøfting av arealer. Dette for å gi mulighet til å drenere potensielt godt produksjonsland, selv om grøftekostnadene kan bli store. Dette er et godt klimatiltak som sikrer muligheten til produksjon, selv med store nedbørsmengder.

15.4 Nydyrking

Når offentlige eller private utbyggere beslaglegger dyrkajord, eller dyrkbar jordbruksarealer, skal dette erstattes med annen oppdyrket jord på minst samme arealstørrelse. For å opprettholde et nødvendige landbruksareal nasjonalt, må det dyrkes mer areal, for å kompensere for at marginale jordbruksarealer går ut av drift.

16. Klima

Landbruket har gjennom egne initiativ og i samarbeid med andre satt klare mål for reduksjon av klimapåvirkningen fra næringen. Det er viktig at dette arbeidet videreføres, og at landbruket setter krav under jordbruksforhandlingen om at innretningen på jordbruksoppgjøret ikke svekker disse målene. Gjennom klimaavtale, klimasmart landbruk og klimakalkulatoren vil landbruket iverksette målretta tiltak for å minske næringens klimaavtrykk.

- 16.1** Det er viktig å ikke belaste landbruket gjennom jordbruksavtalen for tiltak som har virkning ut over hva som er rimelig for næringen å bære.
- 16.2** Miljøtiltak som styrker bedre agronomi og husdyrhold må gis fortrinn når investeringsmidler fordeles.
- 16.3** Satsning på forskning og praktisk utprøving av miljøtiltak må styrkes i samhandling mellom forskningsmiljøene, veiledningsapparat og praksis i næringa.
- 16.4** Det må avsettes midler som insitament for å iverksette tiltak som redusere mulighet for skadelig avrenning fra «hverdagsaktiviteter» som fjøsvask, maskinvask etc.
- 16.5** Ta i bruk klimakalkulator som en dokumentasjon på klimautslipp på gårdsnivå og verktøy for å redusere utslipp på egen gård med også en økonomisk gevinst

17. Annet

17.1 Tilskudd til beiteareal for kortnebbgås

Skadene forårsaket av trekkende kortnebbgås er omfattende for deler av Trøndelag. Bestanden har mer enn fordoblet seg siden 1996, og teller nå 68 000 individer. Tilskuddsordningen for tilrettelegging av beiteareal for trekkende gås fungerer godt i de områder dette er innført. Viktig å beholde ordningen som i dag, for å gjøre det forutsigbart for de som har belastningen med kortnebbgås. Det er imidlertid nødvendig med en økning i avsatte midler til ordningen for å sikre nok areal som hindrer beiting på andre arealer.

17.2 Fjellandbruket

Landbrukets fjellandbrukssatsing handler om landbruks- og matproduksjon i våre fjellregioner. Fjellandbruket kjennetegnes med lang avstand til markedet, spredt bosetting og små bruk. I Trøndelag har Statforvalteren valgt å bruke midlene gjennom landbrukskontorene for å styrke utviklingskraften hos dem.

Trøndelag Bondelag mener at Fjellandbruksmidlene så langt er blitt effektivt og målrettet forvaltet. Ordningen har skapt oppmerksomhet og interesse for fjellandbruket. For å sikre best mulig effekt er det ønskelig at ordningen videreføres for en ny treårs periode, 2022-2024, og **med samme forvaltningsmodell**, med enda større fokus på fjellandbruksbonden.

17.3 Kompetanse, Forskning og Utvikling

- 17.3.1 Landbruket er en kompetansenæring med bredspektra fagområder. Det er svært viktig å sikre kompetansetiltak, forsknings- og utviklingstiltak for å utvikle god agronomi og ressursmessig god landbruksproduksjon i Norge framover.
- 17.3.2 Klimaendringene og internasjonal ressursknapphet forsterker viktigheten av å videreutvikle et landbruk med enda mer kompetente produsenter som utnytter ressursene optimalt med minimal bruk av innsatsfaktorer.
- 17.3.3 Aktører i rådgivningsapparatet har gjennom tid merket utfordringer med hensyn til å rekruttere fagfolk med riktig kompetanse. Dette er et alvorlig varsko, og det er nødvendig å se dette i en nasjonal sammenheng
- 17.3.4 Det er en meget viktig strategi for norsk landbruk å sikre gode forsknings-, utdannings- og kompetanseinstitusjoner på landbruk i Norge.
- 17.3.5 Trøndelag Bondelag mener at kompetansekrav til landbrukets utøvere kunne bidra til mer effektivt landbruk, større fokus på klima og miljø og sikre god dyrevelferd.
- 17.3.6 Grønn Forskning en viktig rolle som pådriver for å identifisere kunnskapsmangel og problemstillinger, og fungerer som en viktig innspillarena til forskningen fra jordbruksnæringa.
- 17.3.7 Det settes av 3 million pr. år i 5 år i årets jordbruksforhandlinger til å opprette og drifte et nasjonalt nettverk for koordinering og brukerstyrt forskning for jordbruket etter modell fra Grønn Forskning Midt-Norge

17.4 Skatt og avgift

Innføre investeringsfond med skattefordel i jordbruket, etter mal av skogfondsordningen. Dette er spesielt interessant med fokus på miljøforbedringer, men bør også gjelde på generell basis for å sikre framtidig drift på enkeltbruk. Dette vil gi den enkelte gårdbruker mulighet til å bygge opp kapital i et eget investeringsfond. Skal det være mulig å oppnå de klimamål som myndighetene og landbruket selv setter for næringen, er det nødvendig å etablere målretta ordninger som omfatter investeringer og fondsordning.

17.4 Fraktordningene

- 17.4.1 Pr. i dag er det et gap mellom reell kostnad som påføres landbrukssamvirke og det som dekkes inn gjennom avtalemidler på rundt 40 mill. kroner. Etter vårt syn er frakttilskudd ett effektivt og svært treffsikkert distriktsvirkemiddel som med fordel kan brukes i flere produksjoner.
- 17.4.2 Trøndelag Bondelag ser med bekymring på konsentrasjon av kyllingproduksjonen nært opp til de forskjellige kyllingslakteriene. Dette er et resultat av fravær av

reguleringsmuligheter, og skaper utfordringer både innenfor smittepress, gjødselhåndtering og manglende mulighet til tilleggsproduksjon i distriktslandbruket. Bondelaga i Trøndelag foreslår derfor at det innføres frakttilskudd på kylling, basert på samme prinsipp, som for andre produksjoner.

17.4.3 I avviklingsfasen av pelsdyrnæringa er det viktig at det fortsatt er tilgang på nødvendig for og forbruksartikler. Trøndelag bondelag mener at transportstøtte til innkjøpt for er en forsikring av fortilgang over hele landet

17.5 Begrensninger i tilskuddsordningen.

Trøndelag Bondelag mener at struktur- og kanaliseringstiltakene er endret og delvis svekket i forhandlingsinstituttet de siste årene, og mener at Norges Bondelag bør ta initiativ til en gjennomgang av dette. I dette arbeidet bør det også foretas vurderinger om avkortning av tilskudd etter fylte 70 år bør gjeninnføres.

17.6 Soneregenser

Flere lokallag melder bekymring over at dagens soneregenser oppfattes som uriktig i forhold til geografisk beliggenhet og sammenlignbare områder. Et faglig bedre, og tydelig formidlet kunnskapsgrunnlaget for fastsetting av soneregenser er en forutsetning for å ta opp dette i en bred gjennomgang. Når dette er på plass imøteser Trøndelag Bondelag et initiativ til revidering av soneregenser.

17.7 Jordbruksfradraget

Virkningen av jordbruksfradraget er redusert kraftig de siste åra. I 2013 hadde vi en skatt på alminnelig inntekt på 28%, mens i 2020 er den på 22%. Den skattemessige virkningen for en som har inntekt som utløser kr.190.000 i jordbruksfradrag er at man i 2013 ville få kr.53.200 i skattelette, mens en i 2020 får kr.41 800,-. Trøndelag Bondelag mener derfor dette må gjennomgås på nytt

17.8 Dyrevelferd

God dyrevelferd er viktig for dyrene, men også for økonomien for den enkelte gårdbruker og det er et viktig for omdømme for landbruket. Trøndelag Bondelag ønsker stort fokus på dyrevelferd fra gårdbrukerne, fra landbrukssamvirket og fra tilsynsmyndigheter. Samhandling og felles innsats på dette området gir de beste resultater. God kompetanse, tilfredsstillende rammevilkår og samhandling er forutsetninger som legges til grunn for å oppnå resultat.

- Obligatorisk deltakelse i dyrevelferdsprogrammet for alle husdyrproduksjoner. Som en del av dyrevelferdsprogrammene inngår obligatorisk veterinærbesøk med påfølgende veiledning. Viktig også med tanke på dokumentasjon i forbindelse med sykdom, dyrevelferd, tap av beitedyr til rovdyr (dokumentere god dyrevelferd ved slipp).
- Krav om husdyrkontroll i alle produksjoner. Viktig for å ha oversikt over livdyrflyt, spesielt ved sanering av dyresykdommer. Brukes også som dokumentasjon ved søknad om lån, KSL, erstatning ved naturkatastrofer, brann osv.
- Sikre gode rutiner og raske analyser ved mistanke om smittsomme sykdommer. Nok midler til Mattilsynet og veterinærinstituttet.

- God tilgang på veterinær både på dagtid og natt er viktig for norsk husdyrproduksjon. Det må gis samme godtgjørelse for kjøring enten veterinæren er på sykebesøk eller inseminering.
- Trøndelag Bondelag er bekymret for at veterinærdekningen svekkes og mener det er behov for en styrking av tilskuddet til veterinære reiser. Trøndelag Bondelag er spesielt bekymret for de ekstra kostnadene ved beredskapsferge som faller på gårdbrukere bosatte på øyene. I et reelt tilfelle på øya Jøa ble bonden belastet med kr 3750,- i tillegg til veterinærutgiftene, så faktura kom på kr 6293,- for bare ett besøk. I tillegg var dette bare for en vei med beredskapsferje da veterinær kom med ordinær rute. I en annen sak fra Ytterøy kom regningen på kr 11.605,- inkl. mva for ett besøk i tillegg til veterinærutgiftene, også her med bruk av beredskapsferje bare en vei. På øya Leka har det vært flere tilfeller, der veterinær har skaffet seg overnatting hos bekjente eller sovet i telt for å avlaste bonden for utgift med beredskapsferge. Trøndelag Bondelag er bekymret for dyrevelferden og bondevelferden i denne sammenheng. Dyrevelferden i disse tilfellene kan man stille store spørsmålstegn ved. Har bonden økonomi til å ta denne ekstrakostnaden med behandling av dyret, eller venter man i noen tilfeller litt for lenge?
- Styrke Mattilsynet og tilsynets veilederoppgave.

17.8.1 Mædi – erstatning av kostnader ved sanering av B-sykdom

Trøndelag Bondelag mener at det prinsipielt skal være full kostnadsdekning ved statlig pålegg om sanering av dyresykdommer. Matlovens § 22 hjemler dyreholders rett til erstatning for pålagte tiltak mot sykdommer, smittestoffer og skadegjørere hos dyr og planter. Hensikten med erstatningsordningene er blant annet å unngå økonomiske tap for produsentene og slik underbygge varslingsplikten og gjøre bonden i stand til å starte opp med ny besetning. Det foreligger per dags dato ingen hjemmel for å erstatte prøvetaking av rekruttdyr. For at prøvetaking av rekruttdyr skal bli omfattet av forskrift om erstatning etter offentlige pålegg, må det gjøres en forskriftsendring av forskrift om erstatning etter offentlige pålegg i plante og husdyrproduksjon. En slik endring vil ta lang tid, og vil heller ikke tre i kraft under tiden som det nåværende mædiutbruddet pågår. Trøndelag Bondelag mener at det må settes av midler over jordbruksavtalen fram til en forskriftsendring er på plass.

